

Pandemin.

”Coronakommissionens slutsatser leder fel”

Coronakommissionen anser att regeringen i början av en plötslig kris borde ha övergett den rådande modellen för styrningen på folkhälsoområdet. Men det är ett tveksamt råd att börja experimentera just i ett sådant läge. Vi anser också att den svenska förvaltningsmodellen visade sig fungera väl under pandemin, skriver **fyra professorer**.

DN.
DEBATT
220306

Coronakommissionen har avslutat sitt arbete med ett omfattande betänkande. Kommissionen har sympatiskt nog en ödmjuk

kunskapsyn. Det är fortfarande svårt att dra några säkra slutsatser om orsakssamband.

Vi vill ändå ifrågasätta utredningens slutsatser när det gäller regeringens styrning av den offentliga förvaltningen.

En central fråga är hur regeringen borde ha agerat i pandemins första fas i början av 2020. Kommissionen menar att regeringen borde ha ”tagit ledningen i krisen”. Regeringen kritiserar för att i alltför hög grad ha litat på Folkhälsomyndigheten. ”Ansvaret för myndighetens bedömningar vilar ytterst på en enda person, myndighetens chef”, skriver kommissionen. ”Det är inte en tillräckligt bra ordning för beslut under en allvarlig samhällskris.”

Kommissionen hävdar i detta sammanhang att regeringen ”okritiskt” godtog Folkhälsomyndighetens bedömningar. Men för den slutsatsen saknas belägg. Tvärtom framgår det av kommissionens betänkande att regeringen hade daglig kontakt med sin expertmyndighet. I brist på dokumentation är det svårt att uttala sig om hur regeringen resonerade.

Enligt kommissionen borde regeringen ”ha kallat till sig sakkunniga från olika vetenskapsområden och formerat ett rådgivande organ”. På så sätt hade regeringen inte behövt göra sig beroende av sin expertmyndighets bedömningar.

Coronakommissionen tänker sig alltså att regeringen i början av en plötslig kris borde ha övergett den rådande modellen för styrningen på folkhälsoområdet och improviserat fram en ny, parallell organisation. Detta framstår som en tveksam rekommendation. Det är vanskligt att börja experimentera med organisationsförändringar när en allvarlig kris inträffar.

Regeringens viktigaste styrmedel är mer långsiktiga. Styrningen av förvaltningsmyndigheterna i början av pandemin berodde inte i första hand på beslut som fattades då, utan på beslut om organisation och reglering som den dåvarande regeringen och tidigare regeringar fattade långt innan coronapandemin nådde Sverige.

En viktig fråga inför framtiden är därför vilken myndighet eller vilka

Coronakommissionen lägger inte fram några mer konkreta förslag om hur myndighetsstrukturen borde se ut inför nästa kris, skriver fyra professorer.

Foto: Alexander Mahmoud

myndigheter som bör ha ansvaret för att bereda och genomföra politiska beslut på smittskyddsområdet, med tanke på de svåra politiska avvägningar som måste göras under en pandemi.

Danska folketingets stora utredning om coronapandemin lyfte för ett år sedan fram som en viktig skillnad mellan Sverige och många andra länder att hela ansvaret för både smittskyddet och det bredare folkhälsoarbetet ligger på en enda myndighet, Folkhälsomyndigheten. I andra länder, såsom Danmark, delas dessa uppgifter mellan flera myndigheter.

Så var det också i Sverige fram till nyligen. Den nuvarande myndighetsstrukturen är ett resultat av beslut som fattades under regeringen Reinfeldt (när Smittskyddsinstitutet och Statens folkhälsoinstitut slogs samman) och under regeringen Löfven (när vissa av Socialstyrelsens uppgifter fördes över till Folkhälsomyndigheten).

Enligt folketingets utredning var myndighetsstrukturen på smittskyddsområdet en viktig del av förklaringen till att de danska och svenska regeringarna agerade olika i coronapandemins inledande fas. Den danska regeringen fick olika slags råd från olika myndigheter, vilket klargjorde vilka politiska avvägningar som behövde göras mellan olika viktiga mål, medan den svenska regeringen fick råd från en enda myndighet.

Coronakommissionen för ett lik-

Vår viktigaste invändning mot detta förslag är att det skulle innebära ett avsteg från den ansvarsprincip som är grundläggande för svensk krisberedskap.

nande resonemang, men lägger inte fram några mer konkreta förslag om hur myndighetsstrukturen på smittskyddsområdet borde se ut inför nästa kris, utan konstaterar bara att detta ”bör övervägas ytterligare”.

En annan slutsats som vi vill ifrågasätta gäller hur staten ska ledas under en allvarlig samhällskris i fredstid. Det är en utomordentligt viktig fråga inför framtiden. Under många årtionden var Sverige förskonat från stora katastrofer och allvarliga kriser. Nu framstår det som en alltmer brännande fråga hur samhället ska kunna klara stora påfrestningar av detta slag.

Coronakommissionen vill inrätta en ny central instans för nationell krisledning som är direkt underställd regeringen och som ges stora befogenheter. Denna instans ska kunna inhämta information från alla relevanta aktörer, ge tydliga riktlinjer för aktörernas arbete och, när det inte går att avvakta regeringens

beslut, ge bindande direktiv till förvaltningsmyndigheterna.

Kommissionen säger inte om denna nya instans ska ha sin hemvist inom Regeringskansliet, i en ny förvaltningsmyndighet eller inom en existerande myndighet, utan öppnar för alla tre möjligheterna.

Vår viktigaste invändning mot detta förslag är att det skulle innebära ett avsteg från den ansvarsprincip som är grundläggande för svensk krisberedskap. Tanken är att den som har ansvar för en verksamhet under normala förhållanden också ska ha ansvaret i en krissituation.

Coronakommissionen har i stället den märkliga utgångspunkten att regeringen inte ska kunna lita på de egna myndigheterna inom ett visst politikområde just när deras expertis behövs som bäst.

Vi anser att den svenska förvaltningsmodellen har visat sig fungera även under pandemikrisens svåra påfrestningar. Utgångspunkten inför nästa kris bör därför vara att förvaltningsmyndigheterna organiseras, regleras, finansieras och bemannas på ett ändamålsenligt sätt. Myndigheterna ska kunna sköta sina uppgifter och tillsammans ge regeringen allsidiga, goda råd både under normala förhållanden och i allvarliga kriser.

Dessa frågor handlar om centrala delar av det svenska statsskicket. Regeringen styr riket. De statliga förvaltningsmyndigheterna lyder under regeringen (med några smärre undantag och begränsningar).

Kommissionen gör tolkningen att medborgarna inte kan utkräva ansvar av en myndighet. Men myndigheterna är ansvariga inför regeringen, regeringen är ansvarig inför riksdagen och riksdagen är ansvarig inför folket. Så ska den parlamentariska demokratin fungera även i svåra kriser.

Dessvärre tvingas vi konstatera att Coronakommissionens slutsatser på några viktiga punkter riskerar att föra in debatten på fel spår.

Bengt Jacobsson, professor i företagsekonomi, Södertörns högskola
Johannes Lindvall, professor i statsvetenskap, Göteborgs universitet
Olof Petersson, tidigare professor i statsvetenskap, Uppsala universitet
Göran Sundström, professor i statsvetenskap, Stockholms universitet

Nätextra.
DN.se/debatt

”Rysslands krig hotar Ukrainas kulturarv”
Kulturminister Jeanette Gustafsdotter (S) och riksantikvarie Joakim Malmström (S/3).

Följ DN Debatt i DN-appen

● Vill du få en påminnelse i din telefon när nya artiklar publiceras på DN Debatt?
● Gå då in i DN:s mobilapp, välj **Konto** nere till höger och under rubriken **INSTÄLLNINGAR** trycker du på **Pushnotiser** där du markerar **Aktivera pushnotiser** och kryssar för **DN Debatt**.